

ТРИБИНА „ПОЛИТИКЕ” КАКО РЕШИТИ СТАТУС КОСОВА И МЕТОХИЈЕ (3)

Неопходна визија и храброст

Заједничка европска будућност Србије, Црне Горе и Космета упућује и на друга могућа размишљања: попут двоструког колосека за Србију и Црну Гору могао би се дозволити троструки колосек, као фактичко решење, без затварања питања статуса

Да ли ће се неко од политичара (јавно) запитати како би Србија изгледала и функционисала ако неко (међународна заједница) којим случајем услиши наше захтеве и одлучи да нам „да” или „врати” „свету српску земљу”. Како би радио парламент (који данас једва функционише раздиран непомирљивим поделама) у коме би, у солидном блоку од педесетак-шездесетак посланика (укључујући представнике Албанаца на југу Србије), главну реч водили Ругова, Тачи и Харадинај?

Како би изгледала посустала економија Србије, ако јој се прикључи једна привреда у хаосу и без реалне перспективе?

Које то снаге безбедности треба да контролишу (или тероришу) становништво које ће сигурно бити непријатељско према режиму? Шта је у том случају са нашим највећим бољкама – драстичним социјалним разликама, великом незапосленостју и ниским стандардом, са корупцијом, мафијашким деловањем?

Будимо озбиљни!

Друга крајња варијанта је пуна независност Косова. Косово је већ остварило фактичку независност у односу на Србију, али не и у односу на међународну заједницу – ту тече процес поступног функционалног додељивања/освајања фактичке независности.

Разлика између фактичке (условне) независности и де јуре независности ипак није ни најмање неважна. Међународно призната независност Косова отвара прилично драстично проблем стабилности региона: две албанске државе у Европи директно доводе у питање већ ионако крхку стабилност Македоније, Србије и саме Албаније. Такво решење је такође противно принципу немењања и неповредивости граница у Европи. То што се оне могу мењати договором заинтересованих страна, у овом случају не помаже.

За независност није довољна сагласност Вашингтона и Брисела: мора се променити Резолуција 1244 у Савету безбедности. Тешко је очекивати сагласност Руса и Кинеза, који ће за вето имати и сопствене разлоге (Чеченија, Тибет).

Најава да ће се разговори о коначном статусу Косова отворити половином идуће године подгрева уверење да је решење већ „скувано” и да се јачи део међународне заједнице (поготову САД) определио за независност. Ствари не стоје тако.

Није баш сигурно ни то да ће се идућег лета отворити разговори, јер одлучујући фактори у свету неће отворити проблем пре него што имају изграђен полазни став. Још један фактор ће утицати на то кад ће се отворити расправа о статусу: концепт стандарди пре статуса значи да врло дугачак списак демократских и безбедносних стандарда мора бити реализован пре него што сазри време за расправу о статусу, а то сигурно неће бити до наредног лета.

Институт за мир у Вашингтону (који је „невладина организација Владе САД”) израдио је документ о опцијама за коначни статус, који разматра осам различитих могућности, „али не и непосредну независност нити враћање Косова под власт Београда”. То и јавно изречена залагања угледних америчких и европских личности за међународни протекторат, за „независност минус” итд. указују да права расправа и у најужим круговима тек предстоји.

Код територијалне поделе, која се нуди као нека врста средњег, компромисног решења, сви главни проблеми као и код независности Косова остају: мењање граница у Европи, подела значи признање независности (нешто мањег) Косова, дакле такође стварање нове албанске државе у Европи, а томе свему треба додати нови проблем – („хуманог”) пресељења народа, јер нема непрекинуте територијалне повезаности српске мањине са Србијом.

Што се тиче приступа разговорима о косовском проблему, бар једна од често изречених сугестија нема никакве реалне шансе: да се решење нађе у дијалогу и компромисом између Београда и Приштине.

Ово је класична ситуација из теорије преговарања у којој не постоји ни минимум услова за преговоре: потпуно супротни ставови (једна страна: независност и ништа мање, а друга: независност не долази у обзир), укопавање у полазне позиције, велико међусобно неповерење, јака пропаганда против друге стране, непостојање тзв. зоне могућег споразума, одсуство било каквог директног контакта, немогућност организовања дискретних преговора ван очију јавности, који једино могу да доведу до слободне рамене аргумената итд.

Први „дијалог” организован у Бечу то је убедљиво потврдио. Никаквог дијалога није било, свако је говорио за своју публику и није слушао другу страну и, на крају, то је био тоталан фијаско бучно најављиваних разговора. Такве представе могу само да отежају припрему озбиљног дијалога.

Међутим, ако нема изгледа за преговоре о статусу, можда има за дијалог о читавом низу конкретних, животних питања. И то два дијалога: између Приштине и Београда и између Срба и Албанаца на самом Косову. Овај други је чак важнији.

У политички затрованој атмосфери, интереси Албанаца и Срба (и других неалбанаца) се обавезно представљају као супротстављени и међусобно искључиви, што у многим конкретним питањима није тачно. На пример, заједнички је интерес да граница код Мердара, данас најтврђа у Европи, постане мекша и пропуснија.

Нема разлога да се Албанцима не омогући да са Унмиковим документима уђу у Србију (јер то не прејудицира питање коначног статуса) и да грађани Србије могу слободни да уђу у Косово.

Ту су онда нерешена имовинска права (лична и друштвена), слободан проток роба, нормално снабдевање електричном енергијом итд. Ако државни органи не могу да заједнички траже решења за ова „неполитичка и нестатусна” питања, може цивилни сектор који већ сарађује, посебно у оквиру тзв. цивилног дијалога.

Већ је у реализацији пројект на коме ради једна заједничка студијска група са амбицијом да направи инвентар оваквих питања и преложи конкретна решења.

У свакој варијанти решења, једна реална константа остаје: неопходност међународног војног и цивилног присуства на Косову. Ако је то присуство неопходно у БиХ и десет година после Дејтона, ситуација на Косову, где су ране јоше свежије и ситуација напетија и нестабилнија, поготову после бруталне опомене од 17. марта, намеће присуство, помоћ и активно деловање међународне заједнице.

То, међутим, такође тражи да се објективно сагледају видљиве слабости и неуспеси деловања Унмика и Кфора, а посебно чињеница да су и они, својевремено слављени као ослободиоци, а не само Срби, били објекти напада током мартовских догађаја.

Заједничка европска будућност Србије, Црне Горе и Космета упућује и на друга могућа размишљања: попут двоструког колосека за Србију и Црну Гору могао би се дозволити троструки колосек, као фактичко решење, без затварања питања статуса.

Дискусију би са решења требало пребацити на решавање, а онда се то не своди на затворене и статичне концепте. Мора се уместо ситуације нултог збира у којој један учесник у преговорима може добити само на рачун другог („победник носи све”) стварати претпоставке за вин-вин ситуацију са шансама за обострану корист.

Дакле, не или-или („ил` пуковник ил` покојник”), већ и-и. Али, то захтева трезвену и прагматичну процену ситуације, визију и храброст. Једино тако су Французи и Немци могли остварити историјски компромис који је постао кичма уједињења Европе.

Живорад Ковачевић
Председник Европског
покрета у Србији